

บทที่ 2

ความหมาย ประเภท และประวัติความเป็นมาของวารสาร

ความหมายของวารสาร

ในการประชุมประจำปี ครั้งที่ 52 ของสมาคมห้องสมุด ณ เมืองไบรตัน (Brighton) ในประเทศอังกฤษ ระหว่างวันที่ 9-14 กันยายน คริสตศักราช 1929 บรรดาผู้เข้าร่วมประชุมได้เรียกร้องขอให้มีการกำหนดความหมายของคำว่า วารสาร (Periodical) ขึ้นไว้ให้แน่ชัด โดยได้มีผู้เสนอคำจำกัดความของคำว่าวารสารไว้หลายความหมายด้วยกัน เป็นต้นว่า เอลิซาเบธ เอช. ทอมป์สัน (Elizabeth H. Thompson) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "วารสารหมายถึงสิ่งพิมพ์ที่มีชื่อต่างกัน มีทั้งที่พิมพ์ออกมาเป็นฉบับและเป็นตอน ๆ ต่อเนื่องกัน (ตามปกติไม่ได้เย็บเล่ม) มีกำหนดออกที่ไม่เป็นวาระและไม่จำกัดระยะเวลาในการออก โดยปกติแต่ละตอนจะบรรจุบทความที่เขียนโดยนักเขียนหลายคน สำหรับหนังสือพิมพ์ซึ่งมีหน้าที่สำคัญ คือเผยแพร่ข่าว บันทึกความทรงจำ รายงานการประชุม และบันทึกรายวันของสมาคมนั้นไม่ถือว่าเป็นวารสาร"¹

เจ. เอช. เกเบิล (J.H. Gable) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "วารสารหมายถึงสิ่งพิมพ์ชุดที่ออกตามวาระโดยมีชื่อเรื่องต่างกัน เพื่อไม่ให้ซ้ำกับคำว่าหนังสือเข้าชุด (serial) วารสารหมายถึงสิ่งพิมพ์ชุดที่มีกำหนดออกตามวาระ มีหมายเลขที่ต่อเนื่องกัน และออกต่อเนื่องกันไปโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา และมีชื่อเรื่องที่ต่างกันออกไป"²

ซี. เอ. คัทเตอร์ (C.A. Cutter) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "วารสารหมายถึงงานที่พิมพ์ออกมาตามกำหนดเวลาซึ่งปกติแล้วจะสม่ำเสมอ และเขียนโดยนักเขียนหลายคน"³

¹Elizabeth H. Thompson, A.L.A. Glossary of Library Terms (Chicago: American Library Association, 1943), p. 99.

²J. Harris Gable, Manual of Serials Work (Chicago: American Library Association, 1937), p. 28.

³C.A. Cutter, Rules for a Dictionary Catalog (4th ed.; Washington: Government Printing Office, 1962) p. 21.

สมาคมห้องสมุดอเมริกัน ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "วารสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกมาเป็นฉบับหรือเป็นตอน ๆ ต่อเนื่องกันไปโดยไม่จำกัดระยะเวลา มีกำหนดระยะเวลาออกสม่ำเสมอต่างกัน แต่ละตอนบรรจุเรื่องราวโดยเฉพาะในหัวข้อที่แตกต่างกัน โดยปกติจะเขียนโดยนักเขียนหลายคน สำหรับพวกหนังสือพิมพ์ บันทึกความทรงจำ รายงานการประชุม บันทึกรายวันของสมาคมต่าง ๆ ไม่ถือว่าเป็นวารสาร"⁴

วิสิทธิ์ จินตวงศ์ ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าวารสารไว้ว่า "วารสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกตามวาระ ตามปกติจะพิมพ์ออกตามเวลาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ เช่น รายสัปดาห์ รายปักษ์ รายเดือน รายสองเดือน รายสามเดือน รายครึ่งปี รายปี และรายอื่น ๆ เป็นสิ่งพิมพ์ที่พิมพ์เผยแพร่โดยมีชื่อของสิ่งพิมพ์เป็นชื่อเรียกแน่นอน ตีพิมพ์เรื่องต่าง ๆ รวมอยู่ในเล่มเดียวกัน เขียนโดยผู้แต่งหลายคน อาจเป็นเรื่องในแขนงวิชาเดียวกันหรือไม่ก็ได้ เรื่องจะจบในฉบับหรือต่อเนื่องกันจบในหลายฉบับก็ได้ รูปเล่มของวารสารชื่อหนึ่ง ๆ มักจะเป็นแบบเดียวกัน แม้จะไม่ตลอดไปก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง และจะให้เลขที่ของปีที่ (Volume) หรือฉบับ (Number) หรือวันเดือนปี (Date) ประจำเล่มไว้ด้วย โดยเลขที่ตั้งกล่าวนั้นสัมพันธ์กับเล่มอื่น ๆ ที่ได้ตีพิมพ์มาแล้วหรือที่จะตีพิมพ์ต่อไป"⁵

จากคำจำกัดความต่าง ๆ ของคำว่า วารสาร อาจสรุปได้ว่า วารสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่ออกตามระยะเวลาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ เช่น รายปักษ์ รายเดือน รายสามเดือน เป็นต้น แต่ละตอนบรรจุเรื่องราวโดยเฉพาะในหัวข้อที่แตกต่างกันเขียนโดยนักเขียนหลายคน อาจเป็นเรื่องในแขนงวิชาเดียวกันหรือไม่ก็ได้ มีหมายเลขต่อเนื่องกันและออกต่อเนื่องกันไปโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา และมีชื่อเรื่องที่ต่างกันออกไป

คำว่าวารสารนี้ มีชื่อเรียกอยู่หลายคำด้วยกัน และแต่ละคำก็มีความหมายแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของวารสาร ได้แก่

วารสารสาระสังเขป (Abstract Journal หรือ Abstract Periodical) หมายถึงวารสารที่รวบรวมบทคัดย่อของเรื่องราวใหม่ๆ ในหนังสือ จุลสารและวารสารต่าง ๆ⁶

⁴Committees of the Library Association and American Library Association, Cataloguing Rules: Author and Title Entries (London: The Library Association, 1961), p. XV

⁵วิสิทธิ์ จินตวงศ์, "วารสาร," วารสารห้องสมุด, 14(กันยายน-ตุลาคม 2513), 309.

⁶Thompson, Op. cit., p. 1.

วารสารรายปี (Annals, Annual) หมายถึงสิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดออกเป็นรายปี เช่น รายงานประจำปี รายงานการประชุมขององค์การ หรือหมายถึงสิ่งพิมพ์รายปีซึ่งวิจารณ์เหตุการณ์หรือรายงานความก้าวหน้าทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง หรืออาจเป็นบันทึกเหตุการณ์ทั่ว ๆ ไปในรอบปี⁷

หนังสือประกาศ (Bulletin) หมายถึงสิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดออกตามวาระ จัดทำโดยหน่วยราชการ สมาคมหรือสถาบัน ตามปกติมักมีเลขที่ประจำฉบับ⁸

ราชกิจจานุเบกษา (Gazette) หมายถึงวารสารของทางราชการซึ่งเสนอข่าวของทางราชการเพื่อให้ประชาชนทราบ⁹

วารสารวิชาการ (Journal) มีความหมาย 4 ประการคือ

1. หมายถึงวารสารหรือหนังสือพิมพ์
2. หมายถึงวารสารที่จัดทำโดยสถาบัน บริษัท หรือสมาคมทางวิชาการ (Learned Society) บรรจุข่าวใหม่ ๆ และรายงานกิจกรรมและผลงานในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง
3. หมายถึง บันทึกรายงานการประชุมทางวิชาการของสมาคมทางวิชาการ หรือบันทึกประจำวันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประชาชน เช่น นิติบัญญัติ
4. หมายถึง บันทึกประจำวันเกี่ยวกับกิจกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง¹⁰

นิตยสาร (Magazine) มีความหมาย 2 ประการคือ

1. หมายถึง วารสารสำหรับการอ่านทั่วไป บรรจุบทความในหลายสาขาวิชาการ เขียนโดยนักเขียนหลายคน ตามปกติจะตีพิมพ์พวกนวนิยายและบทกวี
2. ตามความหมายเดิม หมายถึง สรุปรายรายเดือน และการเลือกเรื่องเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ จากสิ่งพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์¹¹

⁷ Ibid., p. 5.

⁸ Ibid., p. 21.

⁹ Ibid., p. 63.

¹⁰ Ibid., p. 77

¹¹ Ibid., p. 117.

บันทึกการประชุม (Proceedings) เป็นสิ่งพิมพ์ที่บันทึกเรื่องราวและผลการศึกษาค้นคว้าที่สมาชิกทางวิชาการหรือหน่วยงานต่าง ๆ เสนอในวาระการประชุมของสมาคมหรือของหน่วยงานนั้น ๆ มักรวมทั้งสาระสังเขป หรือรายงานการประชุม¹² เช่น รายงานการประชุมนักบัญชีทั่วประเทศ

วารสารวิจารณ์ หรือปริทัศน์ (Review) มีความหมาย 2 ประการคือ

1. การประเมินคุณค่างานด้านวรรณกรรม
2. วารสารที่บรรจบบทความวิจารณ์ (Critical Articles) และบทวิจารณ์หนังสือใหม่¹³

หนังสือเข้าชุด (Serial) หมายถึงสิ่งพิมพ์ที่พิมพ์เป็นตอน ๆ ต่อเนื่องกันไป โดยปกติออกตามวาระและต่อเนื่องกันไปโดยไม่กำหนดระยะเวลา หนังสือเข้าชุดจะรวมทั้งวารสาร พกหนังสือรายปีต่าง ๆ เช่น รายงานประจำปี เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมทั้งบันทึกความทรงจำ (Memoirs) รายงานการประชุม และจดหมายติดต่อกองสมาคมต่าง ๆ¹⁴

รายงานการประชุม (Transactions) เป็นสิ่งพิมพ์ที่ตีพิมพ์รายงานการประชุมและสาระสังเขปของรายงานการประชุมของสมาคมทางวิชาการ หรือเป็นบันทึกการประชุม¹⁵ เช่น รายงานการประชุมทางวิชาการเกษตรศาสตร์และชีววิทยา

ความหมายของคำว่าวารสารกว้างมาก มักมีการโต้แย้งกันเสมอในเรื่องขอบเขตของคำว่า "วารสาร" การที่จะอาศัยจากการสังเกตในการใช้คำเรียกชื่อวารสารแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่ดูลักษณะของบทความที่ตีพิมพ์หรือความมุ่งหมายของการจัดทำก็อาจจะทำให้เข้าใจผิดได้ง่าย เช่น คำว่า "นิตยสาร" (Magazine) ตามความเข้าใจของคนทั่วไปหมายถึงนิตยสารเรียงรมย์มากกว่าหมายถึงวารสารทางวิชาการ แต่มีการใช้คำนี้กับวารสารทางวิชาการเหมือนกัน เช่น นิตยสารธุรกิจอุตสาหกรรม เป็นต้น นิตยสารบางชื่อเรื่องไม่ได้ตีพิมพ์บทความทางวิชาการ แต่ใช้คำว่า วารสารทางวิชาการ (Journal) ก็มี ทั้งนี้เนื่องจากผู้พิมพ์จะใช้คำว่า Magazine และ Journal ปน ๆ กันไป แม้คำว่า Journal, Magazine และ

¹² Loc. cit.

¹³ Loc. cit.

¹⁴ Ibid., p. 124.

¹⁵ Ibid., p. 142.

Periodical โดยทั่วไปแล้วจะใช้แทนกันได้¹⁶ แต่ปัจจุบันมีการใช้คำทั้งสามแยกตามความหมายของแต่ละคำออกโดยแจ่มชัด คำว่า Periodical ในปัจจุบันนี้ใช้ในความหมายรวมของคำที่หมายถึงวารสารทุกคำ ไม่ว่าจะเป็น Magazine, Journal, Bulletin และคำอื่น ๆ เช่น แมรี่ ดันแคน คาร์เตอร์ (Mary Duncan Carter) ได้ให้คำแนะนำว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่อาจบอกรับวารสาร (Periodical) เป็นจำนวนหนึ่ง ๆ ชื่อ แต่ส่วนใหญ่ควรเป็นวารสารวิชาการ (Journal) มากกว่าจะเป็นเพียงนิตยสาร (Magazine)¹⁷

สำหรับวารสารภาษาไทยก็มีการเรียกชื่อวารสารแตกต่างกัน ได้แก่

ข่าว	โต้แ	ข่าวการประชุมคณะรัฐมนตรี
ข่าวสาร	โต้แ	ข่าวสารการพาณิชย์
จดหมายข่าว	โต้แ	จดหมายข่าวรายเดือน
จดหมายเหตุ	โต้แ	จดหมายเหตุสภาพการค้า
จุลสาร	โต้แ	จุลสารธนาคารกรุงเทพ จำกัด
แถลงการณ์	โต้แ	แถลงการณ์สาธารณสุข
แถลงข่าว	โต้แ	แถลงข่าวอาชีพศึกษา
นิตยสาร	โต้แ	นิตยสาร กทท.
วารสาร	โต้แ	วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์
สาร	โต้แ	สารประชาชน
หนังสือพิมพ์	โต้แ	หนังสือพิมพ์อุทอง
อนุสาร	โต้แ	อนุสาร อ.ส.ท. ¹⁸

ประเภทของวารสาร

เดวิด เกรนเฟล¹⁹ (David Grenfell) ได้แบ่งวารสารออกเป็น 3 ประเภทสำคัญ ๆ คือ

1. วารสารของสมาคมและองค์การต่าง ๆ ได้แก่วารสารที่ออกโดยสมาคมองค์การหรือหน่วยราชการ ซึ่งจัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่เรื่องราวของหน่วยงานของตน เช่น

¹⁶ Jean Key Gates, Guide to the Use of Books and Libraries (New York: McGraw-Hill, 1962), p. 87.

¹⁷ Mary Duncan Carter, Building Library Collection (2d ed.; New York: Scarecrow, 1964), p. 127.

¹⁸ วิสิทธิ์ จินตวงศ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 304.

¹⁹ David Grenfell, Periodicals and Serials: Their Treatment in Special Libraries (2d ed.; London: Aslib, 1965), p. 1.

Library Association Record, Journal of Documentation (Aslib) เป็นต้น สำหรับวารสารภาษาไทย ได้แก่ วารสารทนายความของสมาคมทนายความแห่งประเทศไทย วารสารกรมบัญชีกลาง ของกรมบัญชีกลาง เป็นต้น

2. วารสารของบริษัทต่าง ๆ (House Journals) ได้แก่สิ่งพิมพ์ของบริษัทต่าง ๆ และหน่วยงานที่คล้ายคลึงกัน วารสารประเภทนี้ส่วนมากจะพิมพ์เป็นอภิธานการ และมีสถิติการแจกกำนวนจำกัด จะตีพิมพ์ข่าวเบ็ดเตล็ดและเรื่องราวเกี่ยวกับการค้าและโฆษณา วารสารเหล่านี้ได้แก่ (Barclay's Bank Review) ประทีป ของบริษัทน้ำมันเอสโซ่ เป็นต้น

3. วารสารประเภททั่วไป วารสารประเภทนี้จะครอบคลุมทุกแขนงวิชาความรู้ วารสารประเภทนี้รวมทั้งหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ทางการค้าและเทคนิค ตลอดจนวารสารวิจารณ์ที่สำคัญ ๆ

แอนเดรียน เอ. พาราดีส²⁰ (Andrian A. Paradis) ได้แบ่งวารสารออกเป็น 12 ชนิด ได้แก่

1. นิตยสารโฆษณา (Advertising Magazines) เป็นวารสารที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการโฆษณาด้านอุตสาหกรรม

2. นิตยสารธุรกิจ (Business Magazines) วารสารชนิดนี้มีจำนวนมาก เป็นวารสารที่รวมวิชาที่น่าสนใจทางธุรกิจ เช่น วารสาร Banking, นิตยสารธุรกิจอุตสาหกรรม เป็นต้น

3. นิตยสารปัญญาชน (Class Magazines) เป็นวารสารวิชาการ วารสารประเภทนี้เสนอบทความทางวิชาการสาขาใดสาขาหนึ่ง เช่น รัฐศาสตร์ พัฒนบริหารศาสตร์ เป็นต้น

4. นิตยสารบริษัทการค้า (Company Magazines) หรือนิตยสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ของบริษัทอุตสาหกรรม เสนอเรื่องราว กิจกรรมและสินค้าของบริษัทในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้อ่านทั่วไป เช่น ประทีป ของบริษัทน้ำมันเอสโซ่ เป็นต้น

5. นิตยสารย่อยเรื่อง (Digest Magazines) จัดเป็นนิตยสารทั่วไป ตีพิมพ์บทความส่วนใหญ่ได้จากบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารอื่นมาแล้วนำมาย่อเก็บใจความสำคัญ หรือนำมาเขียนเสียใหม่แต่คงความสำคัญไว้ บทความทางวิชาการยาก ๆ จึงสามารถเขียนใหม่ให้คนทั่วไปอ่านเข้าใจได้ เช่น The Reader's Digest เป็นต้น

²⁰Paradis, op. cit., pp. 62-4.

6. นิตยสารการเงิน (Financial Magazines) เป็นนิตยสารที่รายงานเกี่ยวกับข่าวการเงิน เช่น Financial World เป็นต้น
7. นิตยสารข่าวภาพ (News and Picture Magazines) เป็นนิตยสารบันเทิง เช่น อนุสาร อ.ส.ท. เป็นต้น
8. นิตยสารศาสนา (Religious Magazines) เป็นนิตยสารที่ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับศาสนา เช่น วารสาร พ.ส.ล. เป็นต้น
9. ภาคผนวกนิตยสารฉบับวันอาทิตย์ (Sunday Magazine Supplements) เป็นนิตยสารรายสัปดาห์ซึ่งเป็นภาคผนวกของหนังสือพิมพ์ฉบับวันอาทิตย์ เช่น Asia Magazine ซึ่งเป็นฉบับผนวกของหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ฉบับวันอาทิตย์ เป็นต้น
10. นิตยสารสำหรับผู้หญิง (Women's Service Magazines) ตีพิมพ์บทความและข่าวตามความสนใจและความต้องการของผู้หญิง เช่น ดิฉัน สลนา เป็นต้น
11. นิตยสารสำหรับผู้จัดพิมพ์และนักเขียน (Writers and Publishers Service Magazines) เป็นวารสารที่เสนอบทความและข่าวที่ทันต่อเหตุการณ์สำหรับนักเขียน ได้แก่ The Writer and Writer's Digest และ Publishers' Weekly เป็นต้น
12. วารสารอื่น ๆ (Other Magazines) เป็นวารสารทั่วไป ซึ่งไม่รวมอยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งทีกล่าวมาแล้วข้างต้น ได้แก่ วารสารเกี่ยวกับกีฬา งานอดิเรก เป็นต้น

รัฐจวน อินทรกำแหง²¹ ได้แบ่งประเภทของวารสารหรือนิตยสารออกเป็น 3 ประเภท คือ

ประเภททั่วไป หมายถึงนิตยสารที่ตั้งใจให้ความรู้เบา ๆ ความบันเทิง และสรุปข่าวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ เช่น สตรีสาร สกุลไทย สลนา เป็นต้น

ประเภทเสนอข่าวเชิงวิจารณ์ สำหรับนิตยสารประเภทนี้ไม่ว่าจะเป็นข่าวบทความ เรื่องราวทั้งสารคดี และบันเทิงคดีที่ลงพิมพ์ ผู้จัดทำจะสอดแทรกทัศนคติ ความคิดเห็นในแง่ของการวิจารณ์ให้แก่ผู้อ่าน ซึ่งผู้อ่านจะได้รับทั้งความรู้ ความบันเทิง และปัญญาผสมไปด้วย เช่น สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ สังคมศาสตร์ปริทัศน์ เป็นต้น

²¹ รัฐจวน อินทรกำแหง, การเลือกหนังสือพิมพ์และวารสาร (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2515), หน้า 85.

ประเภทวิชาการ เนื่องจากความต้องการศึกษาค้นคว้าในสาขาวิชาต่าง ๆ มีมากขึ้น และวิทยาการใหม่ ๆ มีความก้าวหน้ารวดเร็วขึ้น จึงมีการจัดทำวารสารวิชาการต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้อ่านในค่านี้นี้ กล่าวได้ว่า วารสารวิชาการเหล่านี้มีประโยชน์มากในการส่งเสริมให้ผู้อ่านมีความรู้ทันต่อความก้าวหน้าของวิชาการนั้น ๆ เพราะส่วนมาก วารสารประเภทนี้จัดทำโดยนักวิชาการในสาขานั้น ๆ อย่างแท้จริง เช่น พัฒนบริหารศาสตร์ รัฐศาสตร์นิเทศ และกฎหมายปริทัศน์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม อาจสรุปได้ว่า โดยทั่วไปวารสารแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

วารสารทั่วไป (General Periodical) ตีพิมพ์เรื่องทั่ว ๆ ไป ไม่หนักไปทางด้านหนึ่งด้านใด แต่มุ่งให้คนทั่วไปอ่านได้

วารสารเฉพาะวิชา (Professional Journal) ตีพิมพ์บทความเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง เช่น วารสารธนาคาร และพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นต้น

กำหนดออกของวารสาร

วารสารทุกประเภทจะต้องมีกำหนดระยะเวลาในการจัดพิมพ์ ดังนี้

1. รายวัน (หนึ่งหรือมากกว่านั้นต่อวัน ยกเว้นในบางกรณี เช่น วันเสาร์ วันอาทิตย์ หรือวันจันทร์ จะงดออก) เช่น หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

2. สองครั้งต่อสัปดาห์ โดยมีวันกำหนดออก ประมาณ 104-105 ฉบับต่อปี
วารสารภาษาไทยไม่มีตัวอย่าง

3. รายสัปดาห์ (สัปดาห์ละครั้ง โดยมีวันกำหนดออกแน่นอนประมาณ 52 ฉบับต่อปี) เช่น ประชาชาติ

4. รายปักษ์ กำหนดออกทุก ๆ 2 สัปดาห์ ประมาณ 26-28 ฉบับต่อปี ขึ้นอยู่กับวันกำหนดออกในแต่ละสัปดาห์ และสัมพันธ์กับวันแรกของปีปฏิทิน เช่น นิตยสารขวัญเรือน

5. รายครึ่งเดือน (2 ครั้งต่อเดือน ปีละ 24 ฉบับ ตามปกติจะกำหนดวันออกที่แน่นอน เช่น วันที่ 1 และ 15 ของทุกเดือน เช่น ลอนา

6. รายเดือน เดือนละฉบับ ปีละ 12 ฉบับ เช่น อนุสาร อ.ส.ท.

7. ราย 2 เดือน ออกทุก ๆ 2 เดือน ปีละ 6 ฉบับ เช่น วารสาร
สรรพากรสำเนา

8. ราย 3 เดือน ออกทุก ๆ 3 เดือน ปีละ 4 ฉบับ เช่น วารสารธรรมศาสตร์
9. รายปี ปีละฉบับ เช่น รายงานประจำปีของธนาคารกรุงเทพ จำกัด
10. ราย 2 ปี หรือ 3 ปี กำหนดออกทุก 2-3 ปี วารสารภาษาไทยไม่มี

ตัวอย่าง

11. รายไม่สม่ำเสมอ มีกำหนดออกไม่แน่นอน เช่น จดหมายข่าวประชากร

วารสารบางชื่อเรื่องมีกำหนดออกรวม ๆ กัน เช่น วารสาร ไลบรารี (Library Journal) ซึ่งกำหนดออกทุก ๆ ครึ่งเดือน ยกเว้นระหว่างภาคฤดูร้อน จะมีกำหนดออกเป็นรายเดือน วารสารอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแขนงวิชาการศึกษา พิมพ์เป็นรายเดือน ยกเว้นเดือนมิถุนายน, กรกฎาคม, สิงหาคม หรือยกเว้น 1-2 เดือนใน 3 เดือนนี้²² สำหรับวารสารภาษาไทยไม่มีตัวอย่าง

ประวัติความเป็นมาของวารสารต่างประเทศ

วารสารที่เก่าแก่ที่สุด กล่าวกันว่า เกิดขึ้นเมื่อ 4,700 ปีมาแล้ว เป็นวารสารรายปีออกเป็นที่ระลึกของพระศัพทษัตริย์ราชวงศ์ที่ 5 แห่งอียิปต์ ผู้ซึ่งครองราชสมบัติระหว่าง 2750-2625 ปีก่อนคริสตศักราช²³ หลังจากนั้นราว 60 ปีก่อนคริสตศักราช มีวารสารชื่อ อัครตา ดิอูร์นา (Acta diurna) หรือ อัครตา พอปูลิ (Acta populi) หรือ อัครตา พูบลิกา (Acta publica) พิมพ์ออกมา มีเนื้อหาครอบคลุมเรื่องการเมือง ชาวเกี่ยวกับจักรพรรดิ และพระราชวงศ์ และเหตุการณ์ประจำวัน²⁴

ประเทศจีน

ในราว 206 ปีก่อนคริสตศักราช ติดต่อกันมาจนถึงคริสตศักราช 220 จีนได้ออกสิ่งพิมพ์ฉบับแรกชื่อ ตี-เป่า (Ti-pao) แต่เป็นเพียงการเขียนลงกระดาษเท่านั้น ยังไม่มีการพิมพ์²⁵ ในคริสตศักราช 618 จึงมีการตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ชื่อ คิง ชู (King Choo) ขึ้น ซึ่งมี

²²Grenfell, op. cit., p. 4.

²³James H. Breasted, A History of Egypt (2d ed.; London: Hodder & Stoughton, 1924), p. 109.

²⁴Osborn, op. cit., p. 22.

²⁵Loc. cit.

ลักษณะคล้ายเป็นสิ่งพิมพ์ของทางราชการได้มีการตีพิมพ์ออกตลอดระยะเวลา 1,000 ปี โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งในแบบของการพิมพ์และกระดาษพิมพ์²⁶

นิตยสารทั่วไปฉบับแรกของจีนมีชื่อว่า จาชิชู ไมยู ตุงชี่ชววน (Tsachihshu Maiyueh Tungchichuan) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1833 โดยหมอสอนศาสนาชื่อ วิลเลียม ไมลัน (William Milne) โรเบิร์ต มอริสัน (Robert Morrison) และ เลียง อ-ฟา (Liang a-fa) ในระยะศตวรรษที่ 19 มีการจัดพิมพ์วารสารทางวิชาการมากมายหลายเรื่อง ได้แก่ วารสารทางด้านศาสนา ปรัชญา ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ จัดพิมพ์ในเมืองสำคัญ ๆ ของจีนแต่ยังไม่สู้จะแพร่หลายนัก จนกระทั่งสมัยของเหลียง ชี เซา (Liang Ch'i ch'ao) ซึ่งเป็นทั้งนักศึกษา นักปฏิรูป และนักเขียน ได้จัดพิมพ์และเป็นบรรณาธิการวารสารถึง 8 ฉบับ พิมพ์ออกในระยะเวลาสั้น ๆ วารสารที่มีระยะเวลาในการออกยืนนานได้แก่ จา-จื่อ (Tsa-Chich) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1904 และ เจียว-ยู จา จื่อ (Chiao-yu Tsa-Chich) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1908 จากผลของการปฏิวัติในคริสต์ศักราช 1949 ทำให้มีการผลิตวารสารมากขึ้นกว่าแต่ก่อน แต่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล

ในยุโรป วารสารเริ่มจัดทำขึ้นในศตวรรษที่ 17 โดยครั้งแรกออกมาในรูปสมุดข่าว (newsbook) เพื่อลงแจ้งความของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ในคริสต์ศักราช 1646 สมุดข่าวนี้ออกตามกำหนดเวลาสม่ำเสมอ ครั้นถึงคริสต์ศักราช 1650 ก็ได้มีการปรับปรุงให้ก้าวหน้าขึ้น โดยแบ่งเป็นวารสารย่อยข่าว (digest journal) และวารสารสาระสังเขป (abstract journal) ดังจะเห็นได้จากวิวัฒนาการการจัดทำวารสารในประเทศต่าง ๆ ที่สำคัญดังต่อไปนี้

ประเทศฝรั่งเศส

วารสารซึ่งนับว่าเป็นฉบับแรกของยุโรป จัดพิมพ์ในประเทศฝรั่งเศส โดย เดนิ เตอ ซาโล (Denys de Sallo) คือ ฌูนาล เด ซาวอง (Journal des Sçavans)²⁷ เริ่มออกเมื่อวันที่ 5 มกราคม คริสต์ศักราช 1665 ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น ฌูนาล เดอ ซาวอง (Journal des Savants) พิมพ์ครั้งแรกในปารีส และพิมพ์ต่อ ๆ กันมาเป็นชุดยกเว้นในระยะเวลาที่มีการสั่งห้ามพิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1797-1816 มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอสังเขปเรื่องของนักเขียนที่มีชื่อ

²⁶ Loc. cit.

²⁷ D.E. Davinsons, The Periodicals Collection: Its Purpose and Uses in Libraries (London: Andre Deutsch, 1969), p. 13.

เสียง เสนอรายงานทางวิทยาศาสตร์ วรรณคดี และปรัชญาที่สำคัญ ๆ ต่อมาได้มีการผลิตวารสารที่เด่น ๆ อีกหลายฉบับ เช่น วารสาร นูแวล เดอ ลา เรปูบลิก เด แลตเตออร์ (Nouvelles de la republique des letters) จัดพิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1684-1718 โดย ปีแอร์แบต์ (Pierre Bayle) เป็นการเสนอข่าวสารคดีอักษรศาสตร์ วารสาร บิบลิโอเทค ยูนิเวอแซล เอ อีสตอริก (Bibliothèque universelle et historique) จัดพิมพ์โดย ชัง เลอเคลอ (Jean Le Clerc) ในระหว่างคริสต์ศักราช 1686-1693 เป็นการเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับห้องสมุดทั่วไปและทางด้านประวัติศาสตร์ วารสาร เมมัวร์ ปู ลิสต์ว เด ซ็องง เอ เด โป-ซาร์ต (Memoires pour L'histoire des sciences et des beaux-arts) ซึ่งรู้จักกันในนามของ ชูนาล เดอ ทราโว (Journal de Travoux) จัดพิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1701-1767 เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาคริสต์เยซูอิต (Jesuits)

ในคริสต์ศักราช 1722 มาริวอ (Marivaux) ได้พยายามจัดทำวารสารเพื่อแข่งขันกับวารสารของอังกฤษ โดยจัดพิมพ์วารสารชื่อ สเปคเตเตอร์ ฟร็องเซ (Spectateur francais) นอกจากนี้ยังได้จัดพิมพ์วารสารอีก 2-3 ฉบับ เช่น วารสาร สเปคเตเตอร์ ซูอิส (Spectateur suisse) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1723 และวารสาร เลอ นูโว สเปคเตเตอร์ (Le nouveau spectateur) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1758 เป็นต้น

ในครึ่งหลังของศตวรรษที่ 17 เริ่มมีการจัดทำวารสารเฉพาะวิชาชีพ และจัดพิมพ์ต่อ ๆ กันมาโดยปรับปรุงให้มีคุณภาพดีขึ้น จนกระทั่งกลางศตวรรษที่ 19 คือระหว่างคริสต์ศักราช 1829-1944 ได้มีการจัดพิมพ์วารสารวิชาการที่มีความสำคัญที่สุดเป็นรายปักษ์ คือ วารสาร เรอู เด เดอ มอนด์ (Revue des deux mondes) มีการเสนอสถิติตัวเลขด้วย

ในระหว่างศตวรรษที่ 19 ได้มีการจัดพิมพ์หนังสือพิมพ์วิจารณ์ชั้นหลายฉบับ เช่น นูแวล เรอู (Nouvelle revue) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1879 วารสาร เมอคู เดอ ฟร็อง (Mercure de France) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1890 วารสาร เรอู เดอ ปารีส (Revue de Paris) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1894 และวารสาร เล เกอว ลิบ (Les Qeuves Libres) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1921

ในศตวรรษที่ 19 นี้ มีการจัดพิมพ์นิตยสารภาพเป็นที่แพร่หลาย ฝรั่งเศสได้จัดทำนิตยสารภาพที่มีชื่อเสียงและมีอายุยาวนาน คือ ลิลลาสตราซ็อง (L'Illustration) ซึ่งจัดพิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1843-1944 นิตยสารภาพ ปารีส-มา (Paris-match) ซึ่งเป็นนิตยสารทั่วไป มีสถิติการจำหน่ายนำกว่านิตยสารรายสัปดาห์ฉบับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะมีภาพชัดเจน และมีกำหนดออกตรงตามเวลา นอกจากนิตยสารภาพแล้ว ยังมีการจัดทำนิตยสารสำหรับสตรีและแพรวต่าง ๆ เช่น นิตยสารรายเดือน มารี-แคลร์ (Marie-Claire) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1954 เป็นต้น

ประเทศอังกฤษ

หลังจากที่ประเทศฝรั่งเศสได้จัดพิมพ์วารสารฉบับแรกของโลกออกมาเล็กน้อย คือในวันที่ 6 มีนาคม คริสตศักราช 1665²⁸ เฮนรี โอลเดนเบิร์ก (Henry Oldenburg) ชาวอังกฤษก็ได้ออกวารสารชื่อ อ็กตา ฟิโลซอฟิกา (Acta Philosophica) หรือที่รู้จักกันในชื่อว่า ฟิโลสอโฟสิคัล ทรานแซคชั่นส์ (Philosophical Transactions) นับได้ว่าเป็นวารสารสาระสังเขปฉบับแรกของอังกฤษ²⁹ มีวัตถุประสงค์เพื่อบันทึกการศึกษาและเรื่องราวที่เด่น ๆ ในส่วนสำคัญของโลก วารสารนี้เป็นที่นิยมแพร่หลาย โดยมีสถิติจำหน่ายถึงฉบับละ 1,200 เล่ม ซึ่งนับว่าเป็นสถิติจำหน่ายที่ไม่น้อยในเวลานั้น ในศตวรรษที่ 17 นี้ วารสารมักออกมาในรูปของวารสารสาระสังเขป วารสารย่อยเรื่อง วารสารวิชาการ หรือหนังสือพิมพ์วิจารณ์ ในเดือนพฤศจิกายน คริสตศักราช 1665 อังกฤษได้จัดพิมพ์วารสารของทางราชการเป็นครั้งแรก มีชื่อว่า ออกซฟอร์ด กาเซต (Oxford Gazette) ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น ลอนดอน กาเซต (London Gazette)³⁰ แต่มีผู้นิยมอ่านวารสารไม่มากนัก

หลังการปฏิวัติในคริสตศักราช 1668 มีการจัดพิมพ์ "นิตยสาร" ซึ่งเสนอเรื่องราวเพื่อความบันเทิง ในเดือนมีนาคม คริสตศักราช 1690 ได้มีการออกนิตยสาร ชื่อ เอเธนเนียน เมอร์คิวรี (Athenian Mercury)³¹ จากนั้นไม่นานก็มีการออกนิตยสารชื่อ เลดีส์ เมอร์คิวรี (Ladies Mercury)³² ในคริสตศักราช 1692 มอทเตอร์ (Motteux) ได้ออกวารสารชื่อ เจนทิลแมนส์ (Gentleman's Journal) เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับ ชาวประวัติศาสตร์ โคลงกลอน บทแปล เรื่องสั้นและดนตรี ต่อมาระหว่างคริสตศักราช 1731-1907 เอ็ดเวิร์ด เคฟ (Edward Cave) ก็ได้จัดพิมพ์นิตยสารรายเดือนชื่อ นิตยสาร เจนทิลแมนส์ (Gentleman's Magazine) ตีพิมพ์เรียงความในหัวข้อวิชาต่าง ๆ บทความและโคลงกลอน โดยเลียนแบบวารสารเจนทิลแมนส์ นิตยสารเจนทิลแมนส์ นี้มีสถิติจำหน่าย

²⁸ Ibid., p. 13.

²⁹ Frank Luther Mott, "Periodicals," Encyclopedia Britannica, XVII (1966), 611.

³⁰ P.M. Handover, Printing in London: From Canton to Modern Times (Massachusetts: Harvard University Press, 1960), p. 118.

³¹ Davinson, op. cit., p. 17.

³² Loc. cit.

ถึงฉบับละ 10,000 เล่มในคริสต์ศักราช 1739 และ 15,000 เล่มในคริสต์ศักราช 1745³³ ภูเข่งที่นำกลั้วที่สุดของนิตยสารเอนท์ลแมนส์ คือ นิตยสาร ลอนดอน (London Magazine) หรือ เอนท์ลแมนส์ มันทรี อินเทลลิเจนเซอร์ (Gentleman's Monthly Intelligencer) ซึ่งพิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1732-1785 นอกจากนี้ก็มีนิตยสาร สกอต (Scots Magazine) ซึ่งพิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1739-1826 นิตยสาร นอร์ท บริสตอล (North Bristol) จัดพิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1762-1763 โดยจอห์น วิลกี (John Wilkes) นิตยสาร ยูโรเปียน (European) และ ลอนดอน รีวิว (London Review) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1782-1826 และนิตยสารรายเดือน (Monthly Magazine) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1796-1843

ในระยะศตวรรษที่ 18 มีการพัฒนาทางด้านวารสาร นับได้ว่าวารสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่สำคัญประเภทหนึ่งในบรรดาสิ่งพิมพ์ทั้งหลายของอังกฤษ วารสารจะเสนอความคิดใหม่ ๆ แก่ผู้อ่าน ริชาร์ด สตีล (Richard Steele) ได้จัดพิมพ์วารสารชื่อ แทตเลอร์ (Tatler) ขึ้นในคริสต์ศักราช 1709 โดยมีกำหนดออกสามวันต่อสัปดาห์³⁴ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อดึงดูดผู้อ่านสตรี มีคอลัมน์สตรี ในเดือนมีนาคม คริสต์ศักราช 1711 สตีล (Steele) ได้ร่วมกับโจเซฟ แอดคินสัน (Joseph Addison) จัดทำวารสารชื่อ สเปคเตเตอร์ (Spectator) ซึ่งมีกำหนดออกเป็นรายวัน มีสถิติจำหน่ายฉบับละ 4,000 เล่ม แต่เนื่องจากในปี 1712 ได้มีการออกพระราชบัญญัติอากรแสตมป์ (Stamp Act) ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางด้านวารสารขึ้น สถิติจำหน่ายของวารสารสเปคเตเตอร์นี้ ลดจำนวนลงเหลือเพียงฉบับละ 1,600 เล่มเท่านั้น

ในปลายศตวรรษที่ 18 วารสารเฉพาะวิชาเริ่มมีบทบาทขึ้น วารสารที่สำคัญ ๆ เช่น วารสาร อาร์คิโอะโลเจีย (Archaeologia) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1770 เป็นวารสารทางโบราณคดี ในคริสต์ศักราช 1798 เคอติส (Curtis) ได้จัดพิมพ์วารสารทางพฤกษศาสตร์ ชื่อ นิตยสาร บอตทานิคัล (Botanical Magazine) ขึ้น ในระหว่างคริสต์ศักราช 1800-1825 ได้มีการจัดพิมพ์วารสารทางการเกษตร ชื่อ นิตยสาร ฟาร์มเมอร์ (Farmer's Magazine) นอกจากนี้ยังมีวารสารเฉพาะวิชาอื่น ๆ อีกมากมาย

³³S.H. Steinberg, Five Hundred Years of Printing (Baltimore: Penguin Books, 1961), p. 253.

³⁴Richmond P. Bond, The Tatler: The Making of a Literary Journal (Cambridge: Harvard University Press, 1971), p. 1.

ในสมัยศตวรรษที่ 19 วารสาร เอดิเนบรอก รีวิว (Edinburgh Review) ซึ่งพิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1820-1929 เป็นวารสารวิจารณ์ (Critical Journal) ชั้นสูงอันดับหนึ่งของเมืองเอดิเนบรอก จัดพิมพ์โดย ซิดนีย์ สมิธ (Sydney Smith) เฮนรี บร็อทัม (Henry Brougham) และฟรานซิส เจฟเฟอ (Francis Jeffrey) นักเขียนที่เด่น ๆ ของวารสารนี้ได้แก่ คาร์ลีย์ (Carlyle) วิลเลียม ฮาซลิต (William Hazlitt) และแมคคอเลย์ (Macaulay) คู่แข่งที่สำคัญของวารสาร เอดิเนบรอก รีวิว คือวารสาร ควอเตอร์ลี รีวิว (Quarterly Review) ซึ่งจัดพิมพ์ในคริสต์ศักราช 1809 โดยสำนักพิมพ์ลอนดอน มีจอห์น เมอเรีย (John Murray) เป็นบรรณาธิการได้รับความช่วยเหลือจาก เซอร์ วอลเตอร์ สกอต (Sir Walter Scott) ซึ่งมีส่วนช่วยเหลือ วารสาร เอดิเนบรอก รีวิว ด้วย นักวิจารณ์ของวารสาร ควอเตอร์ลี รีวิว นี้ได้แก่ ยอร์จ แคนนิง (George Canning) โรเบิร์ต ซอเธย์ (Robert Southey) และลอร์ด ซอลส์เบอรี (Lord Salisbury) และแกลดสโตน (Gladstone) รวมทั้งสกอต (Scott) เองด้วย วารสาร เอดิเนบรอก รีวิว เลิกจัดทำเมื่อจบฉบับ (Volume) ที่ 250 ส่วนวารสาร ควอเตอร์ลี รีวิว ยังคงออกเรื่อยมาจนถึงกลางศตวรรษที่ 20 เนื่องจากวารสารทั้งสองฉบับนี้เป็นวารสารเกี่ยวกับวิชาการชั้นสูง จึงมีการออกวารสารที่มีเนื้อหาวิชาเบาลงมา เช่น วารสาร เชมเบอร์ส (Chamber's Journal) และ นิตยสาร เพนนี่ (Penny Magazine) ปรากฏว่าเป็นที่นิยมแพร่หลาย

นอกจากนี้ก็มีนิตยสารรายคาบ เช่น เวสต์มินสเตอร์ รีวิว (Westminster Review) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1824-1914 นิตยสาร มายด์ (Mind) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1876 และพวกหนังสือพิมพ์วิจารณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีกำหนดออกทั้งรายเดือนและรายสัปดาห์ เช่น คริสเตียน ออบเซิร์ฟเวอร์ (Christian Observer) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1802-1877 นิตยสาร มันท์ลี่ เรพโพสิทอรี (Monthly Repository) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1806-1838 นิตยสาร เอเธนาเนียม (Athenaeum) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1828 นิตยสาร ฟอร์ทไนท์ลี รีวิว (Fortnightly Review) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1865-1950 กำหนดออกเป็นรายปักษ์ ต่อมาเปลี่ยนเป็นรายเดือนตั้งแต่คริสต์ศักราช 1866 นิตยสาร คอนเทมโพลารี รีวิว (Contemporary Review) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1866 และนิตยสาร นายนี้นท์ เซนจูรี (Nineteenth Century) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1879 ซึ่งหลังจากคริสต์ศักราช 1950 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ทเว็นตีท์ เซนจูรี (Twentieth Century)

ในปลายศตวรรษที่ 19 มีการจัดทำนิตยสารสำหรับหนุ่มสาวขึ้น เพื่อให้ความรู้ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ อาชีพการงาน และงานอดิเรกต่าง ๆ ตลอดจนมีนวนิยายให้อ่านเพื่อความเพลิดเพลินด้วย นิตยสารที่มีชื่อเสียงที่สุดในศตวรรษนี้ คือ นิตยสาร แชตเตอร์บอกซ์ (Chatterbox) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1866-1934 นอกจากนี้ก็มีนิตยสาร ลิตเติล

โฟล์คส์ (Little Folks) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1871-1881 นิตยสาร บอยส์ โอน เพลเปอร์ (Boy's Own Paper) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1879-1904 และนิตยสาร เกิร์ลส์ โอน เพลเปอร์ (Girl's Own Paper) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1880

วารสารเฉพาะวิชาเริ่มมีบทบาทขึ้นในปลายศตวรรษที่ 19 นี้ วารสารเฉพาะวิชาที่เด่น ๆ ได้แก่ วารสาร ลานเซ็ท (Lancet) ซึ่งเป็นวารสารทางการแพทย์ จัดพิมพ์ในคริสต์ศักราช 1823 วารสาร โพรวินเชียล เมดิกัล แอน เซอร์จิคัล (Provincial Medical and Surgical Journal) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1840-1852 วารสาร บริติช เมดิกัล (British Medical Journal) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1857 วารสาร อีโคโนมิสต์ (Economist) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1843 วารสาร เนเจอร์ (Nature) เป็นวารสารที่เสนอเรื่องราวเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ทั่วไป พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1869 นอกจากนี้สาขาวิชาต่าง ๆ ก็พยายามผลิตวารสารเฉพาะวิชาของตนขึ้นมา เช่น วารสารทางกฎหมายชื่อ ลอว์ ควอเตอร์ลี่ รีวิว (Law Quarterly Review) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1885 วารสารทางด้านประวัติศาสตร์ชื่อ อิงลิช ฮิสตอรีคัล รีวิว (English Historical Review) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1886 วารสารเกี่ยวกับห้องสมุดชื่อ ไลบรารี (Library) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1889 วารสาร สตูดิโอ (Studio) ซึ่งเป็นวารสารทางศิลปะ พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1893 วารสาร แมน (Man) ซึ่งเป็นวารสารทางสาขามานุษยวิทยา พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1901 และ วารสาร ฮิบเบิร์ท (Hibbert Journal) ซึ่งเป็นวารสารทางสาขาวิชาเทววิทยาและปรัชญา พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1902 เป็นต้น

ในศตวรรษที่ 20 เริ่มมีการผลิตนิตยสารที่มีภาพประกอบ แต่ยังไม่มียุคนิตยสารชื่อใดเลยที่เข้าเกณฑ์นิตยสารภาพในปัจจุบัน³⁵ สำนักพิมพ์หลายแห่งได้พยายามจัดทำนิตยสารตามทัศนะของ เซอร์ ยอร์จ นิวเนส (Sir George Newnes) ที่ว่า "นิตยสารควรให้ความเพลิดเพลินที่เป็นประโยชน์และปราศจากอันตรายแก่ผู้คนที่ทำงานหนักและต้องการผ่อนคลายบ้าง" ดังนั้นสำนักพิมพ์ต่าง ๆ จึงพยายามจัดทำวารสารประเภทเบา ๆ มีภาพประกอบ วารสารภาพรายสัปดาห์ที่เด่น ๆ ในศตวรรษที่ 20 นี้ได้แก่ อิลลัสเตรเตด ลอนดอน นิวส์ (Illustrated London News) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1842 นิตยสาร สเฟียร์ (Sphere) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1900 และนิตยสาร พิกเจอร์ โพสต์ (Picture Post) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1938-1957 เป็นต้น

³⁵ Ibid., p. 612.

นอกจากนิตยสารภาพ ก็มีวารสารเฉพาะวิชาที่ช่วยในการดำเนินอาชีพ เช่น ทางอุตสาหกรรม การค้า ศาสนา ศิลปะและอักษรศาสตร์ เป็นต้น วารสาร เรดิโอ ไทมส์ (Radio Times) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1923 นอกจากนี้ก็มีนิตยสารสำหรับสตรี เช่น นิตยสาร วูแมน (Woman) รายสัปดาห์ พิมพ์ออกในคริสต์ศักราช 1937

ประเทศสหรัฐอเมริกา

นิตยสารฉบับแรกของอเมริกา มีชื่อว่า นิตยสาร อเมริกัน (American Magazine) จัดพิมพ์โดย แอนดรูว์ แบรดฟอร์ด (Andrew Bradford) เมื่อเดือนมกราคม คริสต์ศักราช 1741 แต่มีอายุเพียง 3 เดือนก็หยุดออก ต่อมาอีก 3 สัปดาห์ เบนจามิน แฟรงคลิน (Benjamin Franklin) ก็ได้ออกนิตยสารชื่อ นิตยสาร เจนเนอรัล (General Magazine) แต่ก็มีอายุเพียง 6 เดือน ได้มีการจัดพิมพ์นิตยสารในประเทศต่าง ๆ ที่เป็นอาณานิคมของอเมริกาประมาณ 100 ชื่อเรื่อง แต่ส่วนมากมีระยะเวลาออกอยู่ในช่วงสั้น ที่เมืองฟิลาเดลเฟียมีการออกวารสารที่สำคัญ 3 ฉบับ ได้แก่ นิตยสาร เพนซิลเวเนีย (Pennsylvania Magazine) พิมพ์ออกโดย โทมัส เพน (Thomas Paine) ระหว่างคริสต์ศักราช 1775-1776 นิตยสาร โคลัมเบีย (Columbia Magazine) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1786-1792 ซึ่งก่อนหยุดพิมพ์ 2-3 ปี ได้เปลี่ยนชื่อเป็น ยูนิเวอร์แซล อาไซลัม (Universal Asylum) และนิตยสาร อเมริกัน มิวเซียม (American Museum) ของแมทธิว คาร์เรย์ (Mathew Carey) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1782-1792 นอกจากนี้ยังมีนิตยสารที่สำคัญ ๆ ได้แก่ นิตยสาร รอยัล อเมริกัน (Royal American Magazine) และ นิตยสาร แมสซาชูเซตส์ (Massachusetts Magazine) ของ ไอไซเย โทมัส (Isaiah Thomas) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1789-1796 นิตยสาร นิวยอร์ก (New York Magazine) ของ โทมัส และเจมส์ สวอต (Thomas and James Swords) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1790-1797

ในระยะแรกของศตวรรษที่ 19 มีการพิมพ์วารสารออกมากกว่า 500 ชื่อเรื่อง มีระยะเวลาในการออกสั้นบ้างยาวบ้าง ในคริสต์ศักราช 1825 มีวารสารเกือบ 100 ชื่อเรื่อง ในระยะนี้วารสารมีความก้าวหน้ามาก ในคริสต์ศักราช 1960 มีวารสารจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 600 ชื่อเรื่อง³⁶ นิตยสารรายเดือนที่สำคัญ ๆ ได้แก่ เลดี้ส บุก (Lady's Book) ของ

³⁶ Frank Luther Mott, American Journalism, a History: 1690-1960 (3d ed.; New York: Macmillan, 1962), p. 321.

กอดดี (Godey) พิมพ์ที่เมืองฟิลาเดลเฟีย ระหว่างคริสต์ศักราช 1830-1898 นิตยสาร เกรแฮม (Graham's Magazine) พิมพ์ที่เมืองฟิลาเดลเฟีย ระหว่างคริสต์ศักราช 1826-1858 นิตยสาร เซาท์เทิน ลิเทอรารี เมสเซนเจอร์ (Southern Literary Messenger) พิมพ์ที่เมืองริชมอนด์ (Richmond) ระหว่างคริสต์ศักราช 1834-1865 นิตยสารรายคาบที่สำคัญได้แก่ นิตยสาร นอร์ท อเมริกัน รีวิว (North American Review) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1815-1940³⁷ มีคณะบรรณาธิการที่มีชื่อเสียงประกอบด้วย จาร์ต สปาร์คส์ (Jared Sparks) เอ็ดเวิร์ด เอเวอเรท (Edward Averette) เจมส์ รัสเซล โลเวลล์ (James Russell Lowell) เฮนรี แอดัมส์ (Henry Adams) และ ยอร์จ บี. เอ็ม. ฮาร์วีย์ (George B.M. Harvey) นิตยสาร เดอะ ไดอัล (The Dial) เป็นนิตยสารที่มีชื่อเสียงมาก จัดพิมพ์โดย มาร์กาเรต ฟูลเลอร์ Margaret Fuller) ทอโร (Thoreau) และอีเมอสัน (Emerson) และนิตยสาร เดอ โบวส์ รีวิว (De Bow's Review) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1846-1880 ที่เมืองนิวยอร์ก นิตยสารรายสัปดาห์ที่มีชื่อเสียงคือ ยูธส์ คอมพานีเยน (Youth's Companion) พิมพ์ระหว่างคริสต์ศักราช 1827-1929 นิตยสาร แซทเทอร์เดย์ อีฟนิง โพสต์ (Saturday Evening Post) พิมพ์ในคริสต์ศักราช 1821

ประวัติความเป็นมาของวารสารในประเทศไทย

การจัดทำวารสารเริ่มขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วารสารฉบับแรกของไทย คือ บางกอก รีคอร์ดเดอร์ (Bangkok Recorder) จัดทำโดย นายแพทย์ แคน บีช บรัคเลย์ (Dr. Dan Beach Bradley) หมอสอนศาสนาชาวอเมริกัน ซึ่งเป็นทั้งเจ้าของบรรณาธิการ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา จัดทำในปีพุทธศักราช 2387 ออกมาในรูปแบบราย 15 วันต่อครั้ง หรือรายปักษ์³⁸ เรียกว่าหนังสือบางกอก รีคอร์ดเดอร์ (Bangkok Recorder) นับเป็นหนังสือพิมพ์แถลงข่าวฉบับแรกในประเทศไทย แต่เนื่องจากมีกำหนดออกเป็นรายปักษ์ จึงถือได้ว่าเป็นวารสารฉบับแรกของประเทศไทยที่จัดพิมพ์โดยบุคคลและเป็นข่าวต่างประเทศ บางกอก รีคอร์ดเดอร์ได้บรรจุข้อคิดเห็น ความรู้ ข่าวสินค้าจากตลาด โฆษณาขายสินค้าจากห้างร้าน นอกจากนี้ยังตีพิมพ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับประวัติพื้นเพดั้งเดิมของเมืองไทย

³⁷ Theodor Peterson, Magazine in the Twentieth Century (2d ed.; Urbana: University of Illinois, 1964), 362-3.

³⁸ เสลา เรชะรุจิ, หนึ่งศตวรรษหนังสือพิมพ์ไทย (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรบริการ, 2510), หน้า 8.

ที่หมอบรัดเลย์ทำการสืบสวนและสอบสวนวิจัย ในราวเดือนกันยายน พุทธศักราช 2388³⁹ บางกอก ริดจ์เตอร์ ซึ่งพิมพ์ออกมาได้เพียงปีเดียวก็หยุดกิจการไป ต่อมาในพุทธศักราช 2407⁴⁰ หนังสือพิมพ์บางกอก ริดจ์เตอร์ได้ออกใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยใช้ชื่อเดิม มีทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ครั้งนี้หมอบรัดเลย์เป็นคนจัดทำเอง โดยให้ทุนส่วนตัว สำหรับภาคภาษาไทย หมอบรัดเลย์ทำหน้าที่เป็นเจ้าของและบรรณาธิการ ส่วนภาคภาษาอังกฤษได้ให้ ศาสตราจารย์ เอ็น. เอ. แมคโดนัลด์ (N.A. Macdonald) เป็นบรรณาธิการ ฉบับภาษาอังกฤษเริ่มออกเมื่อเดือนมกราคม พุทธศักราช 2408 และฉบับภาษาไทยเริ่มออกเมื่อเดือนเมษายน พุทธศักราช 2408 มีลักษณะรูปเล่มคล้ายนิตยสารของอังกฤษแต่ไม่มีปก พิมพ์ครั้งละ 4 หน้า ต่อมาเพิ่มเป็น 8 หน้า และ 12 หน้าตามลำดับ เมื่อออกครบ 12 ฉบับ คือ 1 ปีแล้วก็ตามมารวบรวมเข้าเป็นเล่มเดียวกัน เก็บค่าบำรุงปีละ 5 บาท สมาชิกแรกมี 101 คน ประกอบด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นอันดับแรก พระปิ่นเกล้าฯ เป็นอันดับสอง คนต่อ ๆ ไปส่วนมากเป็นเชื้อพระวงศ์และข้าราชการสามัญชนไม่ค่อยมี ดังนั้นสถิติจำหน่ายจึงน้อยมากประมาณ 150 ฉบับเท่านั้น

บางกอก ริดจ์เตอร์ ได้บรรจข่าวดูและสารคดีที่น่ารู้ไว้มาก มีการบอกเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั่วไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ หมอบรัดเลย์ได้ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข่าวอย่างตรงไปตรงมา จึงได้รับความนิยมเลื่อมใสจากประชาชนชาวไทยมาก วารสารนี้ออกมาได้ประมาณ 2 ปี หมอบรัดเลย์ก็ถูกฟ้องฐานหมิ่นประมาทในข้อที่ว่าลงข่าวทำให้กงสุลฝรั่งเศสชื่อ ม. โอบาเรต์⁴¹ เสียเกียรติ โอบาเรต์ จึงฟ้องต่อศาลว่าหมอบรัดเลย์ลงข้อความหมิ่นประมาทเรียกค่าเสียหาย 1,500 เหรียญอเมริกัน ศาลตัดสินให้หมอบรัดเลย์แพ้อต้องเสียค่าปรับ 100 เหรียญอเมริกัน หมอบรัดเลย์จึงเลิกออกหนังสือสองภาษา ราวเดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2410⁴²

ในยุคแรก หมอบรัดเลย์ได้พยายามประหยัดถ้อยคำในการเรียบเรียงข่าวคราวและความคิดเห็นที่เกี่ยวกับเมืองไทย เคารพต่อบ้านเมืองและพระบรมเดชานุภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งประเทศไทย ภายหลังเมื่อพิมพ์แพร่หลายขึ้น และหมอบรัดเลย์ได้รับความ

³⁹ ขจร สุขพานิช, ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย (พระนคร. โรงพิมพ์อักษรสมัย, 2514), หน้า 27.

⁴⁰ สาย อุลเดชประชาธิษ, การหนังสือพิมพ์ (พระนคร. โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2511), หน้า 15.

⁴¹ ขจร สุขพานิช, เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

⁴² ขจร สุขพานิช, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

นิยมเลื่อมใสจากประชาชนชาวไทยมาก ปรากฏว่ามีการศึกษาพิมพ์บทความเป็นการคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริงทำให้มหาชนไม่สามารถที่จะเข้าใจเหตุการณ์และข้อเท็จจริงที่ถูกต้องได้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ได้ทรงหารือในที่ประชุมเสนาบดีแล้ว เห็นว่าการแก้ไขในเรื่องนี้จะทำอะไรไม่ได้ทั้งสิ้น เพราะประเทศไทยยังไม่มีสิทธิสภาพนอกอาณาเขตซึ่งก่อเอกสิทธิให้แก่ชาวต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวยุโรปและอเมริกาไม่สามารถที่จะดำเนินการอย่างใดได้เนื่องจากไม่มีกฎหมายการพิมพ์ ทั้งพระองค์ไม่ปรารถนาที่จะใช้พระบรมเดชานุภาพเข้าไปเกี่ยวข้องกับดวย จึงโปรดฯ ให้มีการออกหนังสือพิมพ์ขึ้นในราชสำนัก เพื่อชี้แจงข่าวคราวต่าง ๆ ที่หมอบรัดเลย์ตีพิมพ์ข่าวคลาดเคลื่อน และเพื่อที่จะทรงได้ตอบบทวิพากษ์วิจารณ์ของหมอบรัดเลย์ ในกิจการบ้านเมืองและในขณะเดียวกันก็ยังเป็นประโยชน์ในการที่จะประกาศกฎบัตรกฎหมายที่พระองค์ทรงประกาศใช้แก่พสกนิกรทั่วประเทศและการบริหารพระราชภารกิจทางการเมืองของพระองค์ วารสารฉบับแรกของทางราชการมีชื่อว่า "ราชกิจจานุเบกษา" พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นทั้งบรรณาธิการและทรงอำนวยการทั้งฉบับ เริ่มจัดพิมพ์ครั้งแรกในพุทธศักราช 2401⁴³ ณ โรงพิมพ์อักษรพิมพ์การ ในพระบรมมหาราชวัง แต่ออกได้เพียงปีเดียวก็หยุดกิจการ และเริ่มกิจการใหม่ในพุทธศักราช 2417⁴⁴ โดยพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และออกติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ปัจจุบันจัดพิมพ์โดยแผนกราชกิจจานุเบกษา กองประกาศิต สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เนื้อความแบ่งเป็น 2 แผนกคือ แผนกราชกิจจา ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องทั่ว ๆ ไปของทางราชการ และแผนกกฎหมายซึ่งใช้สำหรับค้นหาพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดและตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่มีผลใช้บังคับแล้ว หนังสือราชกิจจานุเบกษาจัดว่าเป็นหนังสือที่มีความสำคัญมากทางด้านกฎหมายในปัจจุบันนี้ เพราะตามระบอบการปกครองแบบรัฐธรรมนูญของประเทศไทยนั้น กฎหมายต่าง ๆ จะต้องให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และประกาศลงในราชกิจจานุเบกษาเสียก่อนจึงจะมีผลใช้บังคับได้⁴⁵ ราชกิจจานุเบกษาในปัจจุบันมีกำหนดออกเป็นรายสัปดาห์ ออกทุกวันอังคาร ในระหว่างสัปดาห์ถ้ามีกรณีพิเศษก็ออกเป็นฉบับพิเศษ

⁴³ ราชบัณฑิตยสภา, รายนามหนังสือพิมพ์ร่างซึ่งออกเป็นระยะในประเทศไทยสยาม (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2472), หน้า 1. (พิมพ์ในงานพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าแฮไช ครบปัญญาสมวาร)

⁴⁴ ราชบัณฑิตยสภา, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

⁴⁵ Thailand Official Yearbook 1964 (Bangkok: Government House Printing Office, 1965), p. 249.

ในวันที่ 7 กรกฎาคม พุทธศักราช 2417 พระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ได้ทรง
ออกวารสารรายสัปดาห์ขึ้นมาอีกฉบับหนึ่ง มีชื่อว่า "ครุโฆวาท"⁴⁶ นับว่าเป็นวารสารฉบับ
แรกซึ่งจัดทำโดยคนไทย และมีได้เป็นวารสารของทางราชการ ทั้งนี้เพราะพระองค์เจ้าเกษม
สันต์โสภาคย์ทรงดำริว่า การที่จะเอาเรื่องนอกราชการคือชาวต่างประเทศ ชาวราคาสินค้า
และการเลหลังมาลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาของหลวงนั้นหาควรไม่ เพราะจะผิดจากคำแปล
ของราชกิจจานุเบกษา ซึ่งแปลว่า เพงดูราชกิจ ดังนั้นพระองค์จึงได้ร่วมกับพระองค์เจ้าที่
พระองค์เจ้าน้อง และข้าราชการที่ได้หารือกันจัดทำวารสารชื่อ "ครุโฆวาท" ให้เป็นฉบับ
อนุโลมตามราชกิจจานุเบกษาขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหนังสือจดหมายเหตุรวบรวมข่าว
ในกรุงและต่างประเทศ และหนังสือวิชาการต่าง ๆ พอเป็นที่ประดับปัญญาคนหนุ่ม เนื้อเรื่อง
ในวารสารประกอบด้วยข่าวราชการ ความนอกราชการ ชาวต่างประเทศ ราคาสินค้าและ
การเลหลัง หนังสือสุภาพิต หนังสือบทกลอน เรื่องนวนิยาย นิทานเก่าใหม่และจดหมายเหตุ
เหตุการณ์เล็กน้อย มีกำหนดออกทุกวันอังคาร แต่ตีพิมพ์จำหน่ายได้เพียงปีเดียวก็เลิกกิจการ
ในพุทธศักราช 2418

ในพุทธศักราช 2440 ได้มีการจัดพิมพ์วารสารรายเดือนชื่อ สยามประเภท
รายเดือน มี ก.ศ.ร. กุหลาบ เป็นเจ้าของและบรรณาธิการ เป็นวารสารประเภทเสนอ
เรื่องแปลก ๆ ตลกไปกษาและตลกคะนองไปตามอารมณ์ของผู้เขียน คือตัว ก.ศ.ร. กุหลาบเอง
ซึ่งเป็นคนปากกล้าใจกล้า เป็นนักวิจารณ์สังคมและเป็นผู้ที่มีเอกลักษณ์ในความคิดเห็นของตน

หลังจากนี้ได้มีการจัดพิมพ์วารสารกันมากขึ้น มีทั้งนิตยสารและวารสารทาง
ด้านวิชาการ สภาคมทางวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ก็จะออกวารสารวิชาการของตน
ทำให้มีวารสารเพิ่มขึ้นมากมาย

46 เสลา เรขะรุจิ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 76.